

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва**

ГУТОРОВ О.І., ЯРУТА М.Ю., СИСОЄВА С.І.

ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

Харків – 2019

УДК 005.591.6 (075.8)

Г 97

Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва
(протокол № 2 від 27 лютого 2019 р.)

Рецензенти:

Тарасюк Г.М. – завідувач кафедри менеджменту і туризму Житомирського державного технологічного університету, доктор економічних наук, професор;

Олійник Т.І. – завідувач кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, доктор економічних наук, професор;

Зось-Кіор М.В. – в.о завідувача кафедри менеджменту і логістики Полтавського національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка, д.е.н., доцент.

Гуторов О.І., Ярута М.Ю., Сисоєва С.І.

Г97 Економіка та організація інноваційної діяльності /

О.І. Гуторов, М.Ю. Ярута, С.І. Сисоєва. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2019. – 227 с.

Висвітлено теоретичні засади інноваційної діяльності та інновацій, типи і складові інноваційної політики та інноваційної стратегії підприємства, джерела та методи пошуку інноваційних ідей.

Розглянуто систему управління інноваціями, сутність та складові інноваційного потенціалу підприємства, форми та джерела фінансування, напрями державної підтримки, методики оцінювання інноваційної діяльності та інновацій.

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» і фахівців, що займаються питаннями економіки та організації інноваційної діяльності.

УДК 005.591.6 (075.8)

© Гуторов О.І., Ярута М.Ю.

Сисоєва С.І., 2019

© ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
ТЕМА 1. СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	9
1.1. Основні поняття інновацій.....	9
1.2. Класифікація інновацій.....	12
1.3. Сутність інноваційних процесів.....	14
1.4. Основні етапи та фази інноваційного процесу.....	17
1.5. Моделі інноваційного процесу.....	19
Контрольні запитання.....	22
ТЕМА 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	23
2.1. Економічні теорії інноваційного розвитку.....	23
2.2. Сучасні тенденції інноваційного розвитку економіки.....	28
Контрольні запитання.....	33
ТЕМА 3. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	34
3.1. Роль держави у забезпеченні інноваційних процесів.....	34
3.2. Значення інноваційної діяльності для формування сучасної моделі економічного зростання національної економіки України.....	38
3.3. Способи державного впливу на ефективність інноваційних процесів. Методи державної підтримки інноваційної діяльності.....	42
3.4. Національна інноваційна система. Сучасний стан і перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні.....	46
Контрольні запитання.....	49
ТЕМА 4. ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА..	51
4.1. Формування інноваційної політики підприємства.....	51
4.2. Прогнозування й планування інноваційної діяльності.....	55
4.3. Етапи розробки інновацій.....	57
4.4. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства.....	58
Контрольні запитання.....	62
ТЕМА 5. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ.....	63
5.1. Суть стратегії інноваційної діяльності.....	63

5.2. Етапи розробки інноваційної стратегії.....	66
5.3. Процес упровадження та реалізації інноваційної стратегії.....	70
5.4. Організація управління інноваційною діяльністю.....	76
Контрольні запитання.....	79
ТЕМА 6. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	80
6.1. Концепція управління інноваційним розвитком.....	80
6.2. Принципи формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком (ОЕМУІР).....	88
6.3. Методичні основи вибору варіантів інноваційного розвитку підприємства.....	93
Контрольні запитання.....	98
ТЕМА 7. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	100
7.1. Сучасні організаційні форми реалізації інновацій.....	100
7.2. Ринкові суб'єкти інноваційної діяльності.....	102
7.3. Організаційні форми інтеграції науки та виробництва.....	108
7.4. Міжнародна науково-технічна кооперація.....	113
Контрольні запитання.....	117
ТЕМА 8. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙ І ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА НИХ.....	118
8.1. Поняття маркетингу інновацій.....	118
8.2. Маркетингова петля якості інновацій.....	122
8.3. Доцільність виробництва певного виду продукції.....	124
8.4. Формування попиту на інновації та засоби його відображення.....	129
Контрольні запитання.....	134
ТЕМА 9. МОНІТОРИНГ ІННОВАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	135
9.1. Теоретичні й практичні засади моніторингу інновацій.....	135
9.2. Статистика науково-технологічної та інноваційної діяльності.....	137
9.3. Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства: загальні положення.....	141
9.4. Склад інформації для створення наукомісткої.....	143

високотехнологічної продукції.....	
9.5. Перспективи розвитку інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства.....	144
Контрольні запитання.....	147
ТЕМА 10. ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	148
10.1. Складові елементи фінансової стратегії підприємства.....	148
10.2. Джерела і види фінансування інноваційної діяльності.....	149
10.3. Лізингове фінансування та його особливості.....	155
10.4. Фінансове забезпечення науково-технологічних розробок.....	159
Контрольні запитання.....	161
ТЕМА 11. ОНОВЛЕННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА.....	163
11.1. Техніко-технологічний стан підприємства та показники його оцінки.....	163
11.2. Напрямки технічного розвитку підприємства. Здатність підприємства до технологічних змін.....	165
11.3. Ефективність впровадження нової техніки та технології...	166
11.4. Методичні основи оцінки інноваційного потенціалу підприємства.....	168
Контрольні запитання.....	170
ТЕМА 12. ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ: ОБҐРУНТУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ.....	171
12.1. Сутність та основні види інноваційних проектів.....	171
12.2. Обґрунтування доцільності впровадження інноваційного проекту.....	173
12.3. Моніторинг інноваційного проекту й методики його оцінки.....	176
12.4. Методи оцінки ефективності інноваційних проектів.....	178
Контрольні запитання.....	181
ТЕМА 13. КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	183
13.1. Методологічні основи оцінки ефективності.....	183
13.2. Оцінка доцільності інвестицій в умовах ризику.....	185
13.3. Методичні основи оцінки інноваційних ризиків.....	188
13.4. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної	192

діяльності.....	
Контрольні запитання.....	193
ТЕМА 14. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	195
14.1. Роль і вплив інтелектуального капіталу в сучасній економіці.....	195
14.2. Методи оцінки об'єктів інтелектуальної власності.....	198
14.3. Вдосконалення процесів передачі об'єктів інтелектуальної власності.....	200
14.4. Комерціалізація науково-технічних розробок в університеті.....	202
Контрольні запитання.....	205
Глосарій.....	206
Рекомендована література.....	219

О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова,
І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ

Навчальний посібник

Харків – 2016

УДК 330.341.1(075.8)
ББК У9(2)0-55 Я7
У 67

*Рекомендовано до друку вченою радою
Сумського національного аграрного університету
Міністерства освіти і науки України
1 липня 2016 р., протокол № 13*

Рецензенти:

Мішенін Є.В., д-р екон. наук, професор кафедри економічної теорії
Сумського державного університету;
Онегіна В.М., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки та
маркетингу Харківського Національного технічного університету сільського
господарства ім. П. Василенка;
Ульянченко О.В., д-р екон. наук, професор, чл.-кор. НААНУ завідувач
кафедри маркетингу, підприємництва і організації виробництва Харківського
національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва

Гуторов О.І., Михайлова Л.І., Шарко І.О., Турчіна С.Г., Киричок О.В.

У 67 Управління інноваціями : навч. посібник / О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова,
І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. – Вид. 2-ге, доп. – Харків:
ХНАУ, 2016. – 270 с.

В навчальному посібнику викладені теоретичний матеріал, практичні та тестові завдання з управління інноваціями. Теоретична частина вміщує узагальнений курс з управління інноваціями, що вивчається на економічних спеціальностях вищих навчальних закладів України; практична частина містить методичні вказівки до розв'язання розрахункових завдань.

Для студентів і викладачів вищих навчальних закладів, фахівців, що займаються питаннями інновацій.

ББК У9(2)0-55 Я7

ISBN

© Михайлова Л.І., Гуторов О.І.,
Турчіна С.Г., Шарко І.О.,
Киричок О.В., 2016.

Зміст

Вступ..... Ошибка! Закладка не определена.

Тема 1. Сутність понять в галузі управління інноваціями Ошибка! Закладка не определена.

1.1. Сутність поняття «інновація» та класифікація інновацій Ошибка! Закладка не определена.

1.2. Сутність і роль процесу управління інноваціями Ошибка! Закладка не определена.

1.3. Інновації в теоріях економічного розвитку. Становлення теорії інноватики та її сучасні концепції Ошибка! Закладка не определена.

Контрольні питання Ошибка! Закладка не определена.

Тести Ошибка! Закладка не определена.

Тема 2. Інноваційна діяльність як об'єкт управління Ошибка! Закладка не определена.

2.1. Сутність понять «інноваційний процес» і «інноваційна діяльність». Етапи інноваційного процесу на макро- та мікрорівні Ошибка! Закладка не определена.

2.2. Учасники інноваційної діяльності. Технологія управління інноваціями Ошибка! Закладка не определена.

2.3. Сфера інноваційної діяльності. Ринковий механізм та інфраструктура інноваційної діяльності Ошибка! Закладка не определена.

Контрольні питання Ошибка! Закладка не определена.

Тести Ошибка! Закладка не определена.

Тема 3. Державна підтримка інноваційних процесів Ошибка! Закладка не определена.

3.1. Роль держави у забезпеченні інноваційних процесів Ошибка! Закладка не определена.

3.2. Значення інноваційної діяльності для формування сучасної моделі економічного зростання національної економіки України Ошибка! Закладка не определена.

3.3. Способи державного впливу на ефективність інноваційних процесів. Методи державної підтримки інноваційної діяльності Ошибка! Закладка не определена.

3.4. Національна інноваційна система. Сучасний стан і перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні Ошибка! Закладка не определена.

3.5. Моделі інноваційного розвитку в закордонних країнах Ошибка! Закладка не определена.

Контрольні питання Ошибка! Закладка не определена.

Тести Ошибка! Закладка не определена.

Тема 4. Організаційні форми інноваційної діяльності Ошибка! Закладка не определена.

4.1. Принципи організації інноваційних процесів. Види інноваційних організацій Ошибка! Закладка не определена.

4.2. Інформаційне забезпечення інноваційних процесів. Організація впровадження й трансферу наукових інновацій Ошибка! Закладка не определена.

4.3. Сутність та особливості малого інноваційного бізнесу Ошибка! Закладка не определена.

4.4. Форми інтеграції науки і виробництва. Науково-технічне співробітництво Ошибка! Закладка не определена.

4.5. Інноваційні венчурні фонди. Роль венчурного бізнесу в розвитку інноваційної діяльності **Ошибка! Закладка не определена.**
Контрольні питання **Ошибка! Закладка не определена.**
Тести **Ошибка! Закладка не определена.**

Тема 5. Управління інноваційним розвитком організації **Ошибка! Закладка не определена.**

5.1. Стратегічне управління інноваційним розвитком організації. Стратегії нововведень і їхня класифікація **Ошибка! Закладка не определена.**
5.2. Планування інноваційної діяльності **Ошибка! Закладка не определена.**
5.3. Вплив структури управління на інноваційні можливості організації. Узгодження організаційної структури управління із стратегією нововведень **Ошибка! Закладка не определена.**
5.4. Мотиваційний механізм інноваційної діяльності. Форми та методи стимулювання інноваційної діяльності **Ошибка! Закладка не определена.**
Контрольні питання **Ошибка! Закладка не определена.**
Тести **Ошибка! Закладка не определена.**

Тема 6. Управління інноваційним проектом **Ошибка! Закладка не определена.**

6.1. Інноваційний проект: поняття та основні види. Життєвий цикл інноваційного проекту **Ошибка! Закладка не определена.**
6.2. Управління реалізацією інноваційних проектів. Створення та використання різних організаційних форм проектного управління **Ошибка! Закладка не определена.**
6.3. Управління персоналом у процесі реалізації інноваційного проекту **Ошибка! Закладка не определена.**
6.4. Управління проектними ризиками. Класифікація ризиків. Кількісна оцінка ризиків. Методи аналізу невизначеності та ризику. Методи управління ризиками **Ошибка! Закладка не определена.**
Контрольні питання **Ошибка! Закладка не определена.**
Тести **Ошибка! Закладка не определена.**

Тема 7. Оцінювання ефективності інноваційної діяльності організації **Ошибка! Закладка не определена.**

7.1. Ефективність інноваційної діяльності **Ошибка! Закладка не определена.**
7.2. Обґрунтування економічної ефективності інноваційного проекту **Ошибка! Закладка не определена.**
7.3. Критерії інвестиційної привабливості та оцінки інноваційних проектів. Методи оцінки інноваційних проектів **Ошибка! Закладка не определена.**
Контрольні питання **Ошибка! Закладка не определена.**
Тести **Ошибка! Закладка не определена.**

Тема 8. Особливості управління інноваційною діяльністю на підприємствах аграрного сектору економіки **Ошибка! Закладка не определена.**

8.1. Специфіка і напрями інноваційної діяльності в аграрному секторі.....	Ошибка! Закладка не определена.
8.2. Роль аграрної науки в інноваційному розвитку економіки.....	Ошибка! Закладка не определена.
8.3. Перспективні напрями активізації інноваційної діяльності в аграрному секторі України	Ошибка! Закладка не определена.
Контрольні питання	Ошибка! Закладка не определена.
Тести	Ошибка! Закладка не определена.
Глосарій термінів	Ошибка! Закладка не определена.
Практичні завдання.....	Ошибка! Закладка не определена.
Список використаних та рекомендованих джерел.....	Ошибка! Закладка не определена.

Л.І. Михайлова, О.І. Гуторов,
С.Г. Турчіна, І.О. Шарко

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих
навчальних закладів*

Харків – 2015

УДК 338.21(075.8)
ББК 65.290-5-21я73
М 69

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист №1.4/18 – Г – 541 від 13.04.2007 р.)
Видання друге, доповнене:
рекомендовано до друку Вченою радою
Сумського національного аграрного університету
Міністрества аграрної політики і продовольства України
30 червня 2014 р., протокол № 7*

Рецензенти:

Зінчук Т.О., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Житомирського національного агроекологічного університету Міністерства аграрної політики та продовольства України;

Ілляшенко С.М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу Сумського державного університету Міністерства освіти і науки України;

Мішенін Є.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Сумського національного аграрного університету Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Михайлова Л.І., Гуторов О.І., Турчіна С.Г., Шарко І.О.

М 69 Інноваційний менеджмент : навч. посібник /
Л.І. Михайлова, О.І. Гуторов, С.Г. Турчіна, І.О. Шарко. – Вид. 2-ге,
доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 234 с.

В навчальному посібнику викладені теоретичні, практичні та тестові завдання з інноваційного менеджменту. Теоретична частина стисло вміщує узагальнений курс з інноваційного менеджменту, що вивчається на економічних спеціальностях вищих навчальних закладів України; практична частина містить приклади вирішення розрахункових завдань.

Для студентів і викладачів вищих навчальних закладів, фахівців, що займаються питаннями інновацій.

УДК 338.21(075.8)
ББК 65.290-5-21я73
ISBN 978-966-364-480-6
© Михайлова Л.І., Гуторов
О.Турчіна С.Г., Шарко І.О., 2015.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Тема 1. Поняття інноваційного менеджменту.....	9
1. Предмет, завдання та мета навчального курсу. Зв'язок предмету з іншими дисциплінами.....	9
2. Поняття та особливості інновацій.....	12
3. Сфера інноваційної діяльності.....	16
4. Характеристика основних функцій та типів інновацій.....	18
Тема 2. Становлення та розвиток інноваційних теорій.....	21
1. Характеристика інноваційних теорій.....	21
2. Інновацій як передумови економічного розвитку.....	29
3. Роль інновацій у стабілізації вітчизняної економіки.....	31
Тема 3. Характеристика інноваційного процесу.....	34
1. Сутність та мета інноваційного процесу.....	34
2. Фазова схема інноваційного процесу.....	37
3. Особливості організацій процесу нововведень.....	38
Тема 4. Науково-технічні, технологічні інновації та зміни.....	40
1. Основи класифікації нововведень.....	40
2. Поняття технології та її видів.....	45
3. Управління виробничими технологіями.....	48
4. Ефект від виходу інноваційних технологій на зовнішній ринок.....	51
5. Характеристика світового ринку технологій.....	55
Тема 5. Організаційно-економічні та управлінські інновації.....	66
1. Сутність, роль та класифікація управлінських нововведень.....	66
2. Технологія розробки та впровадження управлінських змін та інновацій.....	68
3. Ефективність впровадження окремих складових нововведень.....	69
Тема 6. Державне управління інноваціями та змінами.....	71
1. Роль держави у створенні механізму регулювання інноваційної діяльності.....	71

2. Державна інноваційна політика.....	72
3. Державний контроль у сфері інноваційної діяльності.....	76
4. Державне регулювання міжнародної інноваційної діяльності.....	77
Тема 7. Суб'єкти реалізації нововведень.....	80
1. Типологія суб'єктів інновацій.....	80
2. Порівняльний аналіз суб'єктів інновацій.....	84
3. Сприйнятливість організацій до нововведень.....	86
Тема 8. Інноваційні науково-технічні структури.....	89
1. Технополіс як економічний засіб впровадження інновацій.....	89
2. Інноваційна сутність технопаркових структур та принципи їх створення.....	92
3. Бізнес-інкубатори, їх роль та значення.....	94
4. Роль венчурного бізнесу в розвитку інноваційної діяльності.....	102
5. Венчурне фінансування.....	108
6. Бізнес-планування інноваційної діяльності.....	111
Тема 9. Управління персоналом в інноваційній діяльності.....	113
1. Особливості управління персоналом при здійсненні інноваційної діяльності.....	113
2. Методи оцінки ділових якостей менеджера.....	115
3. Формування творчих колективів та організація їх праці.....	117
4. Особливості нормування і оплати праці в інноваційній діяльності.....	121
Тема 10. Сутність та особливості здійснення міжнародної патентної та ліцензійної торгівлі.....	126
1. Поняття та економічний зміст патентів і ліцензій.....	126
2. Міжнародна патентна система та основні принципи побудови національних патентних систем.....	128
3. Обмежувальна ділова практика у сфері передачі технологій.....	131
4. Відповідальність за порушення патентних прав.....	133
Тема 11. Патентна і ліцензійна діяльність в Україні	138
1. Організаційна структура патентної системи України.....	138

2. Правова база національної патентної системи.....	140
3. Практичні аспекти захисту інтелектуальної власності.....	145
Тема 12. Мотиваційний механізм розробки та впровадження нововведень.....	158
1. Сутність мотивації інновацій. Мотивація створення і продажу інновацій.....	158
2. Мотивація купівлі інновацій.....	160
3. Мотиваційний механізм розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі України.....	161
Тема 13. Інформаційне забезпечення інноваційних процесів. Управлінські рішення.....	165
1. Поняття інноваційних ресурсів інформаційних технологій.....	165
2. Інформаційні продукти і послуги.....	166
3. Інформаційне забезпечення інноваційної політики.....	169
4. Управлінське рішення та характеристика способів його прийняття в інноваційному менеджменті.....	170
Тема 14. Експертиза інноваційних проектів.....	172
1. Завдання та основні прийоми експертизи інноваційних проектів	172
2. Методи вибору оптимального інноваційного проекту.....	175
3. Показники доходності інноваційних проектів.....	177
4. Способи зниження ризику при реалізації інновацій.....	180
Тема 15. Економічна ефективність інновацій.....	182
1. Підходи та показники оцінки економічної ефективності інновацій.....	182
2. Економічна ефективність виробництва і реалізації інновацій.....	186
3. Ефективність купівлі інновацій.....	187
Практика інноваційного менеджменту.....	190
<i>Практичне завдання 1. Формування умінь та здатностей організації сприйняття змін та інновацій.....</i>	<i>190</i>

<i>Практичне завдання 2. Визначення ефективності управління виробничими технологіями.....</i>	<i>194</i>
<i>Практичне завдання 3. Метод ранжування в оцінці та виборі інноваційних технологій.....</i>	<i>198</i>
<i>Практичне завдання 4. Мерджер як специфічний прийом інноваційного менеджменту.....</i>	<i>202</i>
<i>Практичне завдання 5. Експертиза інноваційних проектів.....</i>	<i>208</i>
Тестові завдання для діагностики засвоєного матеріалу.....	216
Завдання для індивідуальної науково-дослідної роботи.....	226
Термінологічний словник.....	227
Навчально-методичні матеріали з дисципліни.....	231

